

Terapijski pas - podrška obrazovnom okruženju i mentalnom zdravlju djece s teškoćama u razvoju tijekom pandemije COVID-a-19

Čilić Burušić, Lidija

Source / Izvornik: **Časopis za socijalne djelatnosti, 2022, 1**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.21465/CZSD.2022.1.1.4>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:257:633848>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International](#) / [Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-20**

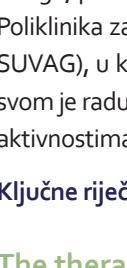

Repository / Repozitorij:

[SUVAG Polyclinic Repository](#)

Terapijski pas – podrška obrazovnom okruženju i mentalnom zdravlju djece s teškoćama u razvoju tijekom pandemije COVID-a-19

Lidija Čilić Burušić

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG
Ulica kneza Ljudevita Posavskog 10,
10 000 Zagreb
lburusic@suvag.hr

Sažetak

Unatrag dva desetljeća sve više raste interes za korištenje terapijskih pasa u obrazovnom okruženju, posebice u radu s djecom s teškoćama u razvoju (Brelsford i sur., 2017). Osnovni cilj istraživanja učinka terapijskih pasa u radu s djecom je prepoznavanje dobrobiti koju taj rad ima za mentalno zdravlje djece, poboljšanje komunikacijskih vještina te njihovu motivaciju za sudjelovanje u rehabilitacijskim i obrazovnim aktivnostima. Iako sve veći broj istraživanja navodi sve češće uključivanje terapijskih pasa u obrazovnom okruženju, praksa se još uvijek ne proučava sustavno (Gee i sur., 2015). Tijekom suočavanja s pandemijom COVID-a-19 te posljedicama potresa u gradu Zagrebu, osim zatvaranja škola, socijalne izolacije, smanjene dostupnosti pojedinih zdravstvenih usluga, pa tako i rehabilitacije djece s teškoćama u razvoju, susreli smo se, očekivano, i s pogoršanjem mentalnog zdravlja djece. Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG u Zagrebu, Ulica kneza Ljudevita Posavskog 10 (u nastavku teksta Poliklinika SUVAG), u kojoj se rehabilitiraju i školju djece s oštećenjem sluha i poremećajima govora i jezika, tijekom 2020. i 2021. godine u svom je radu upotrebljavala i tri terapijska psa koja su odigrala značajnu ulogu kao motivatori djece u obrazovnim i rehabilitacijskim aktivnostima te zaštiti mentalnog zdravlja tijekom pandemije.

Ključne riječi: terapijski pas, pandemija COVID-a-19, djeca s teškoćama u razvoju, mentalno zdravlje, obrazovanje

The therapy dog – Support in the educational setting and mental health of children with disabilities during the COVID-19 pandemic

Abstract

In the last two decades, there has been a growing interest in using therapy dogs in educational settings, especially when working with children with disabilities (Brelsford, Meints, Gee, i Pfeffer, 2017). The main goal of research on the effect of therapy dogs in working with children is to identify the benefits that this work has on children's mental health, communication skills and motivation for participation in rehabilitation and educational activities. Although a growing body of research cites the increasing involvement of therapy dogs in educational settings, the practice has still not been studied systematically (Gee, Fine & Trammel, 2015). Since having faced the COVID-19 pandemic and the consequences of an earthquake that occurred in Zagreb, in addition to school closures, social isolation, reduced availability of certain health services, and rehabilitation of children with disabilities, we encountered a deterioration in children's mental health. SUVAG Polyclinic for the Rehabilitation of Listening and Speech in Zagreb, 10 Knez Ljudevit Posavski Street (SUVAG Polyclinic), which rehabilitates and educates children with hearing impairments and speech and language disorders, utilized three therapy dogs in its work during 2020 and 2021, which played a significant role as motivators for children in educational and rehabilitation activities and in protecting mental health during a pandemic.

Keywords: therapy dog, COVID-19 pandemic, children with disabilities, mental health, education

Povezanost čovjeka i psa egzistira stoljećima. U davnina vremena ljudi i psi zajedno su tražili hranu i utočište te jedni drugima pružali sigurnost i utjehu, dok je u novijoj ljudskoj povijesti dominirala uloga radnog psa kao čuvara kuće, lovačkog psa ili psa koji vuče saonice, što se zadržalo u mnogim dijelovima svijeta i danas (Serpell, 2010). U današnje vrijeme, međutim, povezanost čovjeka i psa sve više dolazi do izražaja i kroz jačanje socijalne uloge psa u prijateljskom odnosu s čovjekom. Višestruko je dokazano da povezanost i privrženost koje se razviju između čovjeka i psa mogu biti slične onima između roditelja i djeteta (Palmer i Custance, 2008). Također, u današnje vrijeme psi dobivaju važnu ulogu i u fizičkom i mentalnom zdravlju svojih vlasnika. Pas odano prati čovjeka tijekom njegova života i ima cijeli niz kvaliteta, a zapaženo je da može imati i značajnu ulogu pomagača u situacijama u kojima čovjak inače ovisi o pomoći drugih ljudi u svakodnevnom životu. Tako u današnje vrijeme pas ima sve važniju ulogu i kao pomagač osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju (Gee i sur., 2021).

Korištenje životinja u radu s djecom (eng. Animal-Assisted Interventions; AAI), kako navode Kruger i Serpell (2010), najčešće se definira kao strukturirane i osmišljene intervencije koje uključuju životinje da bi se postigli određeni ciljevi kao što su unapređenje fizičkog ili mentalnog zdravlja (eng. Animal-Assisted Therapy; AAT), poboljšanje kognitivnih funkcija i/ili socijalnih vještina (eng. Animal-Assisted Education; AAE) te povećanje motivacije i u rekreativne svrhe (eng. Animal-Assisted Activities; AAA).

Odarib vrste životinja koja će se koristiti u AAI važan je za ostvarenje postavljenih ciljeva i dobivanje željenih rezultata. Kako navode Gee i sur. (2015) u korištenju životinja u radu s djecom prisutne su različite vrste - zečevi, mačke, konji, ali u najvećem broju slučajeva radi se o psima. Psi se za ulogu u terapiji prije svega biraju na osnovi svoga temperamenta, a nakon toga slijedi proces socijalizacije koji se odvija u volonterskim obiteljima tijekom prve godine života psa. Nakon toga započinje program školovanja psa i njegova stručnog voditelja u ustanovama koje su za to ovlaštene. Terapijski psi trebaju biti stabilni i poslušni tako da uz stručno vođenje mogu pružiti različite oblike podrške pojedincima ili grupama u obrazovnim i zdravstvenim ustanovama (Grover i sur., 2021).

Terapijski pas u obrazovnom okruženju

Hoće li djete biti uspješno tijekom svog obrazovanja, ovisi o mnogim čimbenicima među kojima se posebno ističu njegovo mentalno zdravlje i kvalitetna života (Deighton i sur., 2018). Upravo iz tog razloga nastoji se različitim metodama podučavanja, oblicima rada i aktivnostima postići atmosferu i okruženje u kojima djeca uče s entuzijazmom i motivacijom. Tako je u novije vrijeme sve popularnije uključivanje životinja, posebice pasa, u proces obrazovanja djece. Istraživanja pokazuju da uključivanje terapijskih pasa u rad s djecom rezultira cijelim nizom dobrobiti za mentalno zdravlje djece, poboljšanje komunikacijskih vještina te njihovu motivaciju za sudjelovanje u rehabilitacijskim i obrazovnim aktivnostima (Brelsford i sur., 2017; Endenburg i Van Lith, 2011; Nebbe, 2000).

Različite studije koriste se u psima u intervencijama s djecom urednog razvoja, djecom s emocionalnim teškoćama, poremećajima u ponašanju, intelektualnim teškoćama, poremećajem iz autističnog spektra, poremećajem pažnje s hiperaktivnošću te s djecom s oštećenjem i sluhom (Lobato Rincon i sur., 2021; Bredsfeld i sur., 2017).

Jedno od područja primjene intervencija potpomognutih terapijskim psima u obrazovnom okruženju svakako se odnosi na aktivnosti opuštanja te smanjenje stresa i anksioznosti u djecu. Postoje jasni fiziološki i tjelesni pokazatelji da već sama prisutnost psa djeluje smirujuće i blagotvorno na ljudski organizam. Pozitivan i ugodan fizički kontakt među ljudima, pa tako i između čovjeka i psa, može oslobođiti hormon oksitocin, koji u pravilu djeluje opuštanje i smanjuje stres (Handlin, 2010). Interakcija s terapijskim psom također smanjuje fiziološke simptome stresa kroz smanjenje razine kortizola (Beetz i sur., 2011). Dio istraživanja pokazao je kako se u prisutnosti pasa ili u kratkom vremenu maženja s njima smanjuje krvni tlak te otkucaji srca (Beetz i sur., 2012).

Osim što interakcija sa psima smrštuje i ujedno pobuđuje pozitivne emocije, može biti poticajna i za razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina (Kruger i Serpell, 2010; McNicholas i Collis, 2006). U dobro osmišljenom i stručnom vođenju terapijski psi mogu ostvariti ulogu posrednika ili motivatora u poticanju i ostvarenju komunikacije (Fine, 2000). Tako su drugo važno područje primjene intervencija potpomognutih terapijskim psima u obrazovnom okruženju aktivnosti koje se odnose na poboljšanje komunikacijskih i socijalnih vještina među djecom, podizanje motivacija za sudjelovanje u školskim aktivnostima i rehabilitacijskim postupcima, jačanje samopoštovanja, a sve češće i u aktivnostima poboljšanja čitanja.

Upravo najčešći primjer korištenja životinja u radu s djecom u procesu obrazovanju odnosi se na programe čitanja potpomognute prisutnošću psa (Lane i Zavada, 2013). Terapijski pas povećava motivaciju i želju djece za čitanjem, jača samopoštovanje tijekom tog procesa te posporješuje i poboljšava čitalačke vještine (Kirnan i sur., 2015).

Različite intervencije u radu s djecom potpomognute terapijskim psima pokazuju napredak i u područjima razvoja kao što su pamćenje, pažnja i koncentracija (Hediger i Turner, 2014). Pokazalo se da u obrazovnom okruženju psi mogu biti snažni motivatori u poticanju djece na sudjelovanje u različitim školskim aktivnostima te održavanju bolje pažnje i koncentracije pri obavljanju zadataka kada u njima sudjeluje i pas.

U korekciji vlastitog ponašanja, jačanju samopouzdanja te svjesnosti za vlastite i tuđe emocije, intervencije potpomognute terapijskim psima pokazuju se učinkovite i u ovom području. Općenito, kada dijete percipa da je uspješno u nekoj aktivnosti, pojavljuje se osjećaj zadovoljstva i samopouzdanja te raste motivacija za daljnje sudjelovanje u istim ili sličnim aktivnostima. Tako u situacijama u kojima djeca vode psa na povodcu, daju mu upute i naredbe, a pas je suradljiv i sluša ih, raste svijest da korekcijom vlastitog ponašanja mogu utjecati na psa, ali i na druge ljudi, što djeci pomaže da vide sebe očima drugog te kontroliraju vlastito ponašanje i upravljaju njime (Nebbe, 2000).

Pošto primjer projekata u obrazovnom okruženju na lokalnoj, ali i nacionalnoj razini koji su iskoristili spoznaje o dobrobiti uključivanja životinja, posebice pasa u radu s djecom. Jedan od najpoznatijih slučajeva u nama bližem okruženju svakako je Republika Austrija, koja je promijenila nastavnu praksu u školama izradom smjernica koje omogućuju učiteljima da dovedu svoje kućne ljubimce u škole. Bojavak životinja u školskom okruženju donio je cijeli niz prednosti rada s djecom u području poboljšanja pažnje, motivacije, raspolaženja, razvoja empatije te napretka u socijalnom, emocionalnom i kognitivnom razvoju (Hunde in der Schule, 2014).

Provjeda projekta u Poliklinici SUVAG

Tijekom 2020. i 2021. godine u Osnovnoj školi Poliklinike SUVAG provodio se projekt pod nazivom *Terapijski pas u pružanju psihosocijalne i školske podrške*. Projekt je zamišljen kao proaktivni odgovor Poliklinike SUVAG na ublažavanje negativnog utjecaja pandemije i potresa na mentalno zdravlje djece s oštećenjem sluhu i poremećajima govora i jezika, koja se općenito suočavaju s otežanom komunikacijom te smanjenom razinom društvenih interakcija kao obilježjem vlastitih teškoća.

Projekt je organiziran u suradnji s Centrom za rehabilitaciju Silver te uz podršku Gradske vlasti Zagreba. Tri zaposlenice Poliklinike SUVAG, jedna psihologinja i dvije logopedinje, ujedno i volonterk Centra za rehabilitaciju Silver, tijekom procesa socijalizacije budućih pasa pomagača dobjele su na brigu i odgoj tri labradora. Projekt se temeljio na korištenju budućih pasa pomagača u svakodnevnom radu s djecom s oštećenjem sluhu i poremećajima govora i jezika, audio je nove pristupe kojima je cilj bio motivirati djecu za sudjelovanje u rehabilitacijskim i obrazovnim aktivnostima te očuvati njihovo mentalno zdravlje.

Tijekom provođenja projekta cilj je bio aktivnosti s djecom u kojima se sudjelovali i psi. U grupnim rehabilitacijskim i nastavnim aktivnostima sama prisutnost psa uvećavala je djecu i činila razrednu atmosferu i boravak u školi ugodnijim, a ujedno je smanjivala tenzije i napetosti u razredu. Također, u prisutnosti psa djeca su izravno mogla osjetiti kako njihovo međusobno ponašanje i komunikacija utječu ne samo na drugu djecu nego i na samog psa koji je na različite načine reagirao u pojedinim grupnim situacijama. Nadalje, u nastajanju da razviju prijateljski odnos sa psom, djeca su morala uvježavati nove socijalne vještine, korisiti vlastito ponašanje, ponašati se prijateljski i nježno, što je sve skupa povećavalo svjesnost za emocionalna stanja drugih. U situacijama napetosti, anksioznosti i frustracije djecu je smirivalo čak i kratkotrajno maženje sa psom. U konkretnoj brzi za potrebe psa, kao što je npr. točenje svježe vode u zdjelicu, hranjenje ili izvođenje psa u šetnju, jačala je odgovornost djece, njihovo samopouzdanje te senzibilizacija za potrebe drugog bića. Kod djece s teškoćama čitanja provodile su se individualne vježbe čitanja u prisutnosti psa. Dijete bi dobivalo uputu da čita psu, a za to vrijeme pas bi ležao mirno, bez „ocjenjivanja“ ili reakcija na djetetove pogreške, što je bilo kudikamo privlačnije i ugodnije nego čitanje pred cijelim razredom.

Tijekom provođenja navedenih aktivnosti praćeni su različiti pokazatelji, a kao izvori podataka koristila su se zapažanja verbotonalnih učitelja, logopeda, audiorehabilitatora, školskog psihologa te roditeljska zapažanja ponašanja, osjećaja i razgovora s djecom unutar obitelji. Tijekom projekta načinjene su fotografije djece i pasa u različitim aktivnostima, skupljani su dječji crteži vezani uz iskustvo s labradorima Gabi, Snickers i Hani, a sve je nadopunjeno razgovorom logopeda i psihologa s djecom.

Budući da je tijekom provođenja školskog projekta zapažena iznimna uloga pasa pomagača u smanjenju stresa i anksioznosti u djecu, poboljšanju grupne atmosfere i međusobne povezanosti, veća motiviranost za sudjelovanje u rehabilitacijskim i obrazovnim aktivnostima, stručno vjeće Poliklinike SUVAG donjelo je odluku da nabavi vlastitog terapijskog psa za budući rad s djecom.

Školski projekt završio je krajem 2021. godine, nakon čega su prijavom na natječaj Udruga RITL-pomaže dječi osigurana finansijska sredstva za nabavu i školovanje terapijskog psa u vlasništvu Poliklinike SUVAG, što je i realizirano početkom 2022. godine.

Terapijski psi u Republici Hrvatskoj

Centar za rehabilitaciju Silver i Udruga za školovanje pasa vodič i mobilitet dvije su ustanove u Republici Hrvatskoj koje, u nizu različitih djelatnosti kojima se bave, provode i programe školovanja terapijskih pasa pridržavajući se Zakona o korištenju psa pomagača (NN 39/2019) te međunarodnih standarda Internacionale organizacije za intervencije potpomognute životinjama (eng. Animal Assisted Interventions International; AAII).

U izravnom kontaktu s navedenim dvije su ustanove prikupljeni su podaci o broju terapijskih pasa koji trenutačno rade u različitim ustanovama u Republici Hrvatskoj. Nakon provedenog programa školovanja u Centru Silver po jedan terapijski pas pod vodstvom svog stručnog voditelja radi u Centru za rehabilitaciju Stančić, Dječjem vrtiću „101 dalmatinac“ u Poreču, Centru za rehabilitaciju Malu Tereziju u Vinkovcima. Poliklinici za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG u Zagrebu te ukupno četiri terapijska psa u samom Centru Silver. Također, Centar Silver trenutačno provodi program školovanja terapijskog psa za Centar neovisnog življenja Novi Jelkovec te Dnevni centar Dugo Selo, III. OŠ Bjelovar, Centru za autizam Osječak te Psihiyatriskoj bolnici za djecu i mlade u Zagrebu.

Pošto primjer projekata u obrazovnom okruženju na lokalnoj, ali i nacionalnoj razini koji su iskoristili spoznaje o dobrobiti uključivanja životinja, posebice pasa u radu s djecom. Jedan od najpoznatijih slučajeva u nama bližem okruženju svakako je Republika Austrija, koja je promijenila nastavnu praksu u školama izradom smjernica koje omogućuju učiteljima da dovedu svoje kućne ljubimce u škole. Bojavak životinja u školskom okruženju donio je cijeli niz prednosti rada s djecom u području poboljšanja pažnje, motivacije, raspolaženja, razvoja empatije te napretka u socijalnom, emocionalnom i kognitivnom razvoju (Hunde in der Schule, 2014).

Zaključak

Iz istaknuta provođenja projekta *Terapijski pas u pružanju psihosocijalne i školske podrške* u Poliklinici SUVAG može se zaključiti da je prisutnost psa u obrazovnom okruženju prilika da djeca uče s veseljem, entuzijazmom i zanimanjem. Međutim, uvidom u postojeća istraživanja i vlastita iskustva tijekom provođenja projekta, evidentno je da se radi o području koje zahtijeva daljnja sustavna i metodološki dobro osmišljena istraživanja da bi se došlo do novih spoznaja o korištenju terapijskih pasa u radu s djecom.

Potrebno je istaknuti da obje ustanove također školuju i pse pomagače koji se dodjeljuju pojedinačnom korisniku – osobi s invaliditetom ili djetetu s teškoćama u razvoju. Broj pasa pomagača u Republici Hrvatskoj kudikamo je veći od broja terapijskih pasa koji se dodjeljuju isklučivo ustanovama i rade pod vodstvom stručnog voditelja.

Različite interv